

ІНТЕРВ'Ю-ПОРТРЕТ

Ми продовжуємо серію інтерв'ю з нашими сучасниками – провідними науковцями в галузі педагогічних наук.

Професійна підготовка перекладачів: сучасні вимоги та тенденції – бесіда кандидата педагогічних наук, доцента Т.І.Коробейнікової з доктором педагогічних наук, професором, завідувачем кафедри європейських і східних мов та перекладу Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» Наталією Вікторівною Зінуковою.

Шановна Наталіє Вікторівно, дозвольте запросити Вас до дискусії щодо підготовки перекладачів у закладах вищої освіти. У 2018 році вітчизняна методика збагатилась першою докторською дисертацією з навчання студентів магістратури усного перекладу у зовнішньоекономічній сфері. Коли та що саме дало Вам поштовх до проведення цього дослідження?

Методика формування фахової компетентності усного перекладача, починаючи з перших днів роботи і впродовж моєї кар'єри, була провідним напрямком розвитку як викладача та науковця.

Методика навчання перекладу як спеціальності в Україні на сьогодні знаходиться в стадії розробки. В умовах посилення процесів глобалізації та євроінтеграційного курсу, що обрала Україна, перекладацька діяльність відіграє все більш значну роль як у житті нашої держави, так європейського та світового суспільства в цілому. А це означає, що змінилося соціальне замовлення на цю професію, стали висуватися інші вимоги до підготовки фахівців у цій сфері. Значно зросли вимоги до професійної компетентності перекладача, з'явилася необхідність у підготовці фахівців, які могли б повноправно конкурувати на європейському та міжнародних ринках. Необхідно було розробити наукову концепцію та створити систему підготовки професійного перекладача у закладі вищої освіти.

З якими труднощами Ви зіткнулись у процесі наукового обґрунтування своїх практичних здобутків?

На сьогоднішній день перекладацька діяльність, на думку експертів, стала повноправним виробництвом зі своїм набором галузевих стандартів та інструментарію спілкування з клієнтами за допомогою сучасних прийомів маркетингу й інших ринкових способів просування послуг до кінцевого споживача.

Епоха, в яку ми живемо, це – епоха інформації. Комп'ютер та Інтернет принесли революцію в усі сфери життя, зокрема і у процеси здійснення бізнесу. Один із сегментів ринку зазнав значних змін, і цей сегмент пов'язаний із перекладом документів.

Щоб бути успішним та вижити в умовах глобальної конкуренції, сучасний бізнес не може обмежитись тільки локальним ринком. Натомість цього необхідно добиватися міжнародної присутності. Якщо компанія планує вихід на міжнародний рівень, їй знадобиться допомога. А основою будь-яких міцних ділових стосунків є якісна комунікація.

Ступінь зорієнтованості освітніх програм вищів на ринок праці стає ключовим показником ефективності вищої освіти загалом, та підготовки студентів окремих спеціальностей зокрема. Цей процес може бути реалізований завдяки систематизованій взаємодії освіти та працедавців. Формалізуватися цей процес може у вигляді критеріїв та вимог до випускників щодо їхньої придатності до здійснення практичної діяльності. Сьогодні ми спостерігаємо суттєвий зріст актуальності внеску бізнесу до процесу визначення завдань та змісту освіти.

У перекладах, як і в будь-якому виді бізнесу, єдиним методом заохочення й утримання клієнта є висока якість продукції та послуг. Сучасні стандарти вимагають розроблення нової

освітньої програми, яка базується на компетентнісному підході, пріоритетною орієнтацією якого є цілі – вектори освіти: самовизначення, самоактуалізація, розвиток індивідуальності та соціалізація. Вирішення цих проблем визначає параметри та властивості освітніх послуг, найважливішими з яких є бажані характеристики майбутнього контингенту студентів; цілі навчання й адекватне співвідношення між фундаментальними, соціально-економічними, спеціальними, тобто прикладними знаннями; тривалість та етапи навчання; технології навчання та контроль його результатів; характеристики викладацького складу; типи навчальних засобів тощо.

Для вирішення питань розроблення нових освітніх стандартів і програм для підготовки майбутніх перекладачів необхідно зробити маркетинговий аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища. Аналіз зовнішнього середовища передбачає вивчення ринку перекладацьких послуг в країнах Європи, США та в Україні з метою врахування вимог цього ринку, ретельне вивчення груп потенційних споживачів освітніх послуг, а також адаптацію освітнього процесу до потреб ринку послуг перекладу з подальшим коригуванням навчальних планів і програм підготовки майбутніх перекладачів.

Які інновації в підготовці сучасного перекладача є необхідними та перспективними в контексті стрімкого розвитку міжнародних зв'язків?

Незаперечним є той факт, що світові тенденції розвитку сучасного суспільства спрямовують та корелюють вимоги до конкурентноспроможних фахівців без винятку в усіх галузях, а це, в свою чергу, кидає виклики освітянам. Проводячи постійний моніторинг ринку перекладацьких послуг, а також спираючись на міжнародні освітні стандарти підготовки філологів, ми, викладачі, які задіяні в підготовці перекладачів, без упину в пошуку нових підходів і технологій навчання як усного, так і письмового перекладу не тільки з/на англійську мову, а й інших мов.

Об'єктивно вимогою перекладацької галузі сьогодні є оволодіння майбутнім фахівцем спектром професійних знань і вмінь та їх гармонійне підсилення системою “гнучких або соціальних” навичок. Адекватне реагування вищої освіти на ці запити втілюється передусім в оновленні змісту та підходів до підготовки майбутніх перекладачів, що ґрунтується на потребі розширення уявлення про специфічний розвиток особистості, її внутрішній світ, значення та глибину спілкування з іншою людиною. У зв'язку з цим новітнє методичне осмислення освітнього процесу неможливе без опертя на ідеї екзистенційної психології, зокрема проблем самореалізації особистості, творчості, оволодіння іноземними мовами, набуття свободи та вміння відповідати за неї, розвитку духовності.

Як показує практика, на сьогодні провідними підходами до навчання, на яких слід зосередити увагу, виступають суб'єктно-синергетичний, когнітивний і компетентнісний, розроблені у контексті рівнів методології та принципів, що забезпечують їх реалізацію. У суб'єктно-синергетичному підході активується суб'єктний потенціал особистості перекладача як особливого типу білінгва в професійному становленні у безпосередній взаємодії з професійним середовищем і складовими компонентами процесу перекладу. Він застосовується для розвитку якості мови і культури через опанування специфіки зовнішньоекономічного ділового дискурсу та проявляється через узагальнені дидактичні одиниці, що розкривають професійне середовище (міжкультурну комунікацію, поліфункціональну діяльність, реалізацію певних дій перекладача і професійну роль фахівця: знання, цінності й результативність професійної діяльності). Компетентнісний підхід полягає у дослідженні компетентнісної сфери мовної особистості перекладача як учасника міжкультурної комунікації, сприяє якості перекладацького мислення і передбачає розвиток навичок, формування вмінь усного перекладу у зовнішньоекономічній сфері для формування фахової компетентності усного перекладача.

Чи могли б Ви стисло виокремити найбільш значущі складові професійної підготовки майбутніх перекладачів у сфері зовнішньоекономічної діяльності?

Професійна діяльність випускника полягає у мовному посередництві у культурній, зовнішньоекономічній, соціально-політичній, науковій, освітній сферах, а також у міжкультурній комунікації у різних галузях професійної діяльності, таких як ЗМІ, менеджмент, маркетинг, міжнародна економіка, юриспруденція, економіка, інформаційний бізнес тощо.

Усний перекладач згідно з вимогами міжнародного стандарту *SGLIS (Standard Guide for Language Interpretation Services)* має ліквідувати мовний бар'єр між учасниками спілкування у реальному часі, у режимі усного перекладу (синхронний/послідовний), напряму перекладу (з/на мову) та місці його здійснення.

Для цього майбутньому фахівцю необхідні здібності й уміння (пп. 8.3 *SG LIS*), які мають бути підтвердженими документами за результатами навчання усного перекладу, тестування, ступеня, сертифікації та професійного досвіду. Усний перекладач має бути уважним, щоб прослухати повідомлення з високим рівнем концентрації з метою аналізу змісту повідомлення у повному обсязі та точно протягом усього часу; за допомогою аналітичних умінь має трактувати повний та точний зміст повідомлення в умовах жорсткого часового обмеження; бути здатним запам'ятовувати повідомлення тривалий час для передачі його на мову перекладу точно й повно в умовах стресу; має швидко й ефективно відшукати відповідне висловлювання у мові перекладу; має робити записи для підтримки пам'яті в процесі послідовного перекладу та для синхронного перекладу у разі використання мовних пар з великою кількістю граматичних відмінностей; має розуміти, точно й повно передавати повідомлення, включаючи специфічні культурні посилання та концепти; має чітко та ясно звучати для того, щоб аудиторія змогла слухати та розуміти перекладача з мінімальними зусиллями; має поводитися доречно оточення, щоб не відволікати клієнта від повідомлення мовою оригіналу; має пристосовуватись для перекладу у різноманітних ситуаціях; має бути витривалим з метою забезпечення високоякісного перекладу протягом тривалого часу; має долати стрес з метою урівноваження процесу перекладу та відповідних факторів: емоційно зарядженою тематикою та ситуацією, подорожами та публічними виступами, що є невід'ємною частиною усного перекладу.

Особливу увагу в процесі підготовки усних перекладачів необхідно приділяти етичним аспектам роботи, які детально описано у міжнародних стандартах, сумлінності, професіоналізму і конфіденційності, і, в свою чергу, мають бути включеними до програми підготовки.

Отже, професійна компетентність є тим визначальним фактором, який вирізняє випускника перекладацької спеціальності від інших, наприклад, перекладача у сфері професійної діяльності або просто лінгвіста. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне виділення цієї компетентності як найвагомішого компонента професійного портрета лінгвіста-перекладача, оскільки саме високий рівень професійної компетентності забезпечує належну якість виконуваної роботи і, відповідно, ступінь успішності перекладача у професійній діяльності.

У чому родзинка освітньої програми "Переклад" для магістрів, гарантом якої Ви є?

Восени 2021 року означена освітня програма отримала вже вдруге міжнародну акредитацію на 6 років (ZEvA, Німеччина). Втілюючи міжнародні стандарти, ми вже двічі пройшли акредитацію незалежною агенцією з Німеччини, що підтверджує високу якість підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності Філологія, переклад (англійська). Ми постійно оновлюємо та переглядаємо компоненти цих освітніх програм, що дозволяє увесь час рухатися вперед, визначати програмні результати навчання з урахуванням потреб зацікавлених сторін, тенденцій розвитку спеціальності та ринку праці, оновлювати цілі, які відповідають місії та стратегії Університету. Інноваційність нашої освітньої програм "Переклад (англійська)" визначається додатковими компетентностями та результатами навчання, які орієнтовані на міждисциплінарні й професійні компетентності та формування м'яких навичок, які прогнозовано будуть актуальними у роботодавців після закінчення циклу навчання.

Так, родзинкою освітньої програми “Переклад” для магістрів є не тільки обов’язкові компоненти, а й введення спеціалізації “Аудіовізуальний / Фаховий переклад”. Здобувачі мають можливість обрати курс і відвідувати заняття з фахового або аудіовізуального перекладу, набуваючи необхідні професійні компетентності створення субтитрів медіа продукції, voice-over та локалізації. Фаховий переклад включає військовий переклад, медичний та галузевий. Ми вже маємо дуже позитивні відгуки від працедавців, які мали змогу випробувати наших здобувачів під час виробничої практики, а потім запросили декількох із них на роботу.

Уже декілька років поспіль Ви викладаєте авторський курс “Аудіовізуальний переклад”. Як виникла ідея його створення і яких результатів уже досягнуто?

Щодо результатів, я вже згадала вище, цей курс користується популярністю у наших здобувачів, вони із задоволенням оволодівають спеціальними вміннями роботи з відповідними програмами створення субтитрів та накладання голосу на відео. Дуже цікаві проєкти наших здобувачів надихають і надають розуміння, що ми розвиваємося у вірному напрямку. А ідея створення – це наша звична робота та відчуття необхідності постійних змін для формування конкурентоспроможних фахівців на ринку праці. Наш курс – на постійний тісний зв’язок із працедавцями, який допомагає зрозуміти нові тенденції та вимоги до наших випускників.

Упродовж своєї науково-педагогічної діяльності Ви були учасником багатьох міжнародних проєктів. Який із них для Вас є найбільш цікавим та плідним?

Проєктів, дійсно, було багато! Це був і виклик щодо такої підготовки наших студентів з ділової англійської мови протягом навчання в Університеті, щоб без додаткової підготовки вони змогли скласти міжнародний кембриджський екзамен VEC-Vantage, і проєкт подвійних дипломів, який стартував у 2014 році, успішній реалізації якого передувала багаторічна кропітка робота з міжнародної експертизи навчальних планів, їхньої структури та змістового наповнення, що задовольняло наших міжнародних партнерів, які мали змогу спостерігати за успіхами наших студентів протягом міжнародного стажування, а потім запропонувати нам створити такий проєкт. Відтак ми досягли визнання та зарахування, без винятку й умовностей, усіх результатів навчання на бакалавраті в нашому Університеті, при цьому тільки захист бакалаврської роботи відбувається в партнерському ЗВО на території Польщі. Більше 80 осіб отримали по два дипломи протягом цих років.

Ви стали одним із засновників і віце-президентом громадської організації “Всеукраїнська спілка викладачів перекладу”. На що спрямована діяльність цього об’єднання?

Діяльність громадської організації “Всеукраїнська спілка викладачів перекладу” – це об’єднання фахівців з усіх можливих кафедр закладів вищої освіти, де готують майбутніх перекладачів. Наша багатовекторна мета полягає в координації та наданні допомоги викладачам перекладу, методичній і науковій підтримці, розширенні кола професіоналів-фахівців, інформуванні щодо важливих заходів і подій.

Які б поради Ви надали молодим науковцям?

Вірити у себе, багато працювати і ніколи не говорити фразу: “Я не знаю, чи зможу”!

ДОСЬЄ

Зінкова Наталія Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри європейських і східних мов та перекладу Вищого навчального закладу “Університет імені Альфреда Нобеля”, віце-президент Всеукраїнської спілки викладачів перекладу.

У 1989 році закінчила факультет романо-германських мов Дніпропетровського державного університету за спеціальністю “Англійська мова і література”, кваліфікація – філолог, викладач англійської мови і літератури.

З вересня 2000 року по 2003 рік навчалась в аспірантурі з відривом від виробництва Київського національного лінгвістичного університету (спеціальність 13.00.02 – теорія і методика навчання германських мов).

28 жовтня 2004 року захистила кандидатську дисертацію “Навчання студентів-економістів написання англійською мовою довідково-інформаційної документації” у спеціалізованій вченій раді Д 26.054.01 Київського національного лінгвістичного університету (спеціальність 13.00.02 – теорія і методика навчання германських мов).

З жовтня 2013 року по 2016 рік навчалась у докторантурі з відривом від виробництва Київського національного лінгвістичного університету (спеціальність 13.00.02 – теорія і методика навчання германських мов).

У 2017 році закінчила Вищий навчальний заклад “Університет імені Альфреда Нобеля” за спеціальністю Філологія та отримала кваліфікацію філолога, перекладача з англійської та російської мов.

Доктор педагогічних наук з 2018 року. 09 жовтня 2018 року захистила докторську дисертацію “Методична система навчання студентів магістратури усного перекладу у зовнішньоекономічній сфері (на матеріалі англійської та української мов)” у спеціалізованій вченій раді Д 26.054.01 Київського національного лінгвістичного університету (спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови).

Стаж науково-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти 32 роки, зокрема на посаді завідувача кафедри англійської філології та перекладу – з 2005 року.

Основні навчальні курси, які викладає: “Теорія перекладу”; “Аудіовізуальний / Фаховий переклад”; “Методологія і організація наукових досліджень та методика викладання перекладу у ВШ” тощо.

З 2018 року викладає курси у ЗВО крани ЄС, Університет “Humanitas”, м. Сосновець, Польща.

З 2014 року по теперішній час є керівником і науковим консультантом у міжнародному проєкті подвійних дипломів бакалаврів зі спеціальності “Business English” в Університеті “Humanitas”, м. Сосновець, Польща.

З 2018 року по теперішній час – керівник і науковий консультант у міжнародному науково-освітньому проєкті за підтримки Євросоюзу Erasmus+ “English Philology Specialization International Business English”, Університет “Humanitas”, м. Сосновець, Польща.

Наукові інтереси зосереджено за напрямками: методика навчання усного перекладу, теорія перекладу, соціокультурні особливості спілкування іноземними мовами.

Підготувала двох кандидатів педагогічних наук:

1) Світлична О. Р., спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання: германські мови. Захист відбувся 28 травня 2015 року. Тема дисертації “Методика навчання майбутніх перекладачів усного послідовного двостороннього перекладу у фінансово-банківській галузі (англійська та українські мови)”.

2) Завізон К. Г., спеціальність 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти. Захист відбувся 23 лютого 2021 року. Тема дисертації “Формування комунікативної культури майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки”.

Член спеціалізованої вченої ради Д 26.054.01 Київського національного лінгвістичного університету.

Зінуква Н.В. є керівником науково-дослідної теми: “Полікультурні аспекти романо-германського філологічного дискурсу та проблеми викладання перекладу, іноземних мов і літератур” (державний реєстраційний номер 0119U000132).

З 2018 року – член редакційної колегії фахового журналу “Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія “Філологічні науки”, який включено до списку друкованих періодичних наукових фахових видань України категорії “Б”. Виступає рецензентом наукових фахових статей.

Здійснює активну роботу з організації та проведення міжнародних науково-практичних конференцій. Член оргкомітету міжнародної науково-практичної конференції “Молодь України в контексті міжкультурної комунікації” (2017-2021 рр.)

Має 123 публікації, з них 101 наукового та 22 навчально-методичного характеру, у тому числі: 59 наукових статей у фахових вітчизняних і міжнародних виданнях, з них 2 статті опубліковано у виданні, що входить до наукометричної бази Scopus, 1 стаття у виданні, що входить до наукометричної бази Web of Science; 37 тез доповідей; 5 монографій, з них 1 одноосібна. Три навчальні посібники мають гриф “Рекомендовано МОН України”.

Основні публікації останніх років:

1. Зінуква Н.В. Типологія вправ для формування фахової компетентності в усному професійно орієнтованому перекладі. *Іноземні мови*. 2018. № 4. С. 26-36. URL: <http://fl.knlu.edu.ua/article/view/149723>
2. Zinukova N. Professional Competence in Consecutive Interpreting for Masters of Arts in Philology: Theoretical Basis. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія Філологічні науки*. 2020. № 1 (19). С. 370-379. URL: <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2020/1/38.pdf>
3. Зінуква Н.В. Реалізація комунікативних стратегій англомовного ділового спілкування. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія Філологічні науки*. 2020. № 1 (19). С. 370-379. URL: <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2020/1/38.pdf>
4. Korobeinikova T., Volkova N., Zinukova N., Golub D., Kozhushko S., Kozhushkina T., Vakarchuk S. Google Cloud Services as a Way to Enhance Learning and Teaching at University. *CEUR*. 2020. Vol. 2643. P. 106–118. Scopus, ISSN 1613-0073. Access mode: <http://ceur-ws.org/Vol-2643/paper05.pdf> <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57218567107>
5. Зінуква Н.В. Реалізація комунікативних стратегій англомовного ділового спілкування. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія Філологічні науки*. 2020. № 1 (19). С. 370-379.
6. Зінуква Н.В. Гнучкі навички як вимога часу та їх розвиток у майбутніх перекладачів. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2021. Випуск 193. С. 399 - 412.
7. Зінуква Н.В. Типологія помилок в усному професійному перекладі. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія Філологічні науки*. 2021. № 2 (22). С. 239-250. (
8. Зінуква Н.В. Лінгвістичні особливості змісту текстів англомовного ділового дискурсу. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія Філологічні науки*. 2021. № 1 (21). С. 176-186.
9. Volkova N., Lebid O., Hrom O, Zinukova N., Korobeinikova T. Teamwork as an interactive educational technology at pedagogical universities. *Conference on History, Theory and Methodology of Learning (ICHTML 2021) / SHS Web of Conferences*. 2021. Vol. 104. Web of Science, eISSN 2261-2424
10. Ishchenko I., Bashkeeva O., Zinukova N. Identification as an indicator of social entropy under globalization: Ukrainian realities and international context. *Przegląd Strategiczny*. 2021. Issue 14. P. 417-436. Scopus, ISSN 2084-6991.